

British, Dunia Muslim Dan Perkembangan Bolshevik di Mesir Selepas Perang Dunia Pertama

*British, Muslim World and The Development of Bolshevik in Egypt
in the post of First World War*

Nazirah Lee

*Universiti Pendidikan Sultan Idris
email : nazirah@fsk.upsi.edu.my*

Abstrak

Kajian ini menonjolkan hubungan di antara pihak pentadbir kolonial British dengan masyarakat Muslim khususnya di Mesir. Maklumat diperolehi daripada dokumen-dokumen sejarah seperti fail-fail pentadbiran dan laporan yang dikeluarkan semasa dan selepas Perang Dunia Pertama. Analisis terhadap dokumen-dokumen berkenaan memperlihatkan bahawa pentadbiran British menjadikan kepentingan ekonomi dan ketenteraan sebagai asas penting yang mencorakkan hubungan mereka dengan dengan masyarakat Muslim. Sehubungan itu, kerajaan British mengimplementasikan pendekatan dan kaedah yang dijangka akan menyekat pengaruh musuh mereka daripada mempengaruhi masyarakat Muslim yang tinggal di wilayah yang dikuasai British. Dalam kes Mesir, usaha menghidupkan semula semangat Pan-Islam dan penularan pengaruh Bolshevik dalam kalangan Muslim di Mesir dilihat sebagai ancaman besar kepada kuasa kolonial British di negara tersebut. Pentabiran British percaya bahawa Pan-Islam dan Bolshevik ada gerakan yang sama. Untuk itu dalam usaha mereka untuk membendung pengaruh Pan-Islam dan Bolshevik dan mendapatkan sokongan masyarakat Muslim, British bekerjasama dengan Mufti Besar Mesir untuk mengeluarkan fatwa yang menyatakan bahawa ideologi Bolshevik bertentangan dengan ajaran Islam. Walau bagaimanapun, strategi tersebut gagal dan menyebabkan Muslim semakin berminat untuk mengetahui tentang Bolshevik dan British perlu mengubah pendekatan mereka untuk memenangi semula hati masyarakat Muslim di Mesir. Ringkasnya, kertas kerja ini memaparkan kesan Perang Dunia Pertama kepada hubungan di antara kerajaan kolonial British dengan masyarakat Muslim di Mesir. Ia juga memperlihatkan bahawa tindak tanduk British terhadap Muslim dipengaruhi oleh kepentingan mereka untuk menjaga keselamatan dan kestabilan empayar British.

Kata kunci : *Mesir, British, Perang Dunia I, Bolshevik*

Abstract

This paper aims to highlight the relationship between the British authorities and the Muslim community in Egypt, based on the historical documents such as administrative files and reports published during, and in the post of the First World War. Information derived from the above mentioned documents has suggested that the British authorities have put their economic and military interests as the main principle in determining their relationship with

the Muslim community. Therefore, the British government has implemented approaches and methods that would restrict the influence of their enemy among the Muslims in the British Empire. In the case of Egypt, the attempts to revive Pan-Islamism as well as the penetration of Bolshevik ideology were seen as a threat to the British power. Both Pan-Islam and Bolshevik were regarded as similar to communism. The British authorities had the Grand Mufti of Egypt to issue a fatwa declaring that Bolshevik ideology was incompatible with Islamic teaching. However, the plan backfired as the fatwa had triggered the Muslims' interests on the Bolshevik ideology, leaving the British authorities to change their strategies. In sum, this paper attempts to illustrate the effect of the First World War on the relationship between the British and Muslim community in Egypt. It also demonstrates the British attitude towards the Muslims which was influenced by the issue of security of the British Empire.

Keywords : Egypt, British, World War I, Bolshevik

Pengenalan

Ideologi komunis diperkenalkan dan menyerap masuk dalam masyarakat melalui pelbagai cara. Namun salah satu daripada saluran yang berkesan adalah melalui pelajar-pelajar yang mengikuti pengajian di Eropah khususnya di Paris. Pendedahan kepada ideologi komunis semasa berasa di luar negara menyebabkan mereka menubuhskan pelbagai pertubuhan untuk menyebarkan pemikiran sosialis dalam kalangan masyarakat Mesir. Pemikiran sosialis dilihat oleh pelajar-pelajar berkenaan sebagai satu jalan untuk membawa Mesir keluar daripada kemelut ekonomi dan sosial yang dihadapi oleh Mesir, terutamanya selepas krisis kewangan yang berlaku pada suku akhir abad ke-19 (Ismael Tareq: 1990). Ismail Tareq menyatakan bahawa pengaruh komunis menyerap masuk ke Mesir pada 1920. Namun begitu, kenyataan tersebut perlu diperhalusi kerana pihak British sejak daripada tercetusnya Perang Dunia Pertama (PD1) mula merekodkan tentang kegiatan dan perkembangan Bolshevik di Mesir.

Perhatian British kepada penularan Bolshevik di Mesir disebabkan ia mempunyai pengaruh besar kepada pemikiran Muslim melalui Universiti Al-Azhar. Ini kerana masyarakat Muslim daripada seluruh empayar British lazimnya menghantar generasi muda mereka untuk mengikuti pengajian di Universiti al-Azhar. Sehubungan itu, jika komunis berkembang dan diterima dalam kalangan masyarakat Mesir, ia akan mempengaruhi Muslim di seluruh empayar untuk turut sama menerima pemikiran sosialis. Perkembangan sebegitu dianggap sebagai satu ancaman kepada kestabilan kuasa British dalam empayarnya.

Selain itu, British memberikan perhatian serius kepada perkembangan yang berlaku di Mesir untuk memastikan kedudukannya sebagai salah satu kuasa besar dalam ekonomi dunia terjamin. Kedudukan lokasi Mesir yang strategik dan pembinaan Terusan Suez (1859) menyebabkan Mesir penting dari sudut ekonomi dan ketenteraan. Krisis kewangan telah membuka jalan untuk British menguasai Mesir pada 1882. Penguasaan tersebut bermula dengan perisyiharan bahawa British tidak akan campur tangan dalam hal ehwal berkaitan agama Islam. Penguasaan British di Mesir membantu British untuk kekal sebagai kuasa ekonomi utama di Eropah. Namun begitu, sebaik sahaja tercetusnya Perang Dunia Pertama (PD1), sokongan padu masyarakat Muslim kepada British di Mesir menjadi goyah. Terdapat cubaan untuk menghidupkan semula semangat Pan-Islam iaitu pendukungnya mengisyiharkan mereka menyokong kuat Uthmaniyyah yang merupakan musuh kepada British. Selain itu, kemunculan pengaruh fahaman komunis Bolshevik di Mesir menimbulkan rasa tidak senang hati dalam kalangan pentadbir British di Mesir dan seluruh Asia Barat.

Sehubungan itu, British mengambil tindakan untuk memastikan pengaruh Bolshevik dapat dibendung dan 16 juta masyarakat Muslim di Mesir memberikan sokongan tidak berbelah bagi kepada pihak British. Perkara ini dianggap penting kerana perkembangan di Mesir akan turut memberi kesan kepada masyarakat Muslim yang berada di bawah penguasaan British di seluruh empayarnya, khususnya di Asia Selatan dan Asia Tenggara. Ringkasnya, selepas sahaja tercetusnya PD1, kuasa British bertungkus lumus memastikan sokongan masyarakat Muslim kepadanya kekal dengan tujuan supaya penguasaan ekonomi dan ketenteraan mereka terjamin.

Latar Belakang

Dalam sejarah masyarakat Muslim, Perang Dunia Pertama memberikan kesan yang besar dan panjang. Penglibatan Turki yang menyebelahi Jerman bagi melawan British dan Perancis menggusarkan British. Ini kerana kebanyakannya dari tanah jajahan British di Asia Barat dan Timur mempunyai penduduk yang majoritinya adalah Muslim. Menyedari risiko kehilangan sokongan Muslim, British bertindak untuk mempengaruhi Arab di Mekah dan Yaman untuk tidak menyebelahi Turki (Antonius G. 1965:133). Sokongan tersebut penting untuk memastikan kepentingan British di dunia Arab seperti Terusan Suez dan bekalan minyak dari Teluk Parsi tidak tergugat (*Ibid.* hlm. 134). Di pihak Turki, percubaan untuk meraih sokongan Muslim dilakukan melalui seruan jihad kepada Muslim di rantau Arab, Afrika dan Asia (*Ibid.* hlm. 146). Namun begitu, ia gagal mendapat respon yang baik. Bahkan Muslim di Malaya sebagai contohnya menyalahkan Kerajaan Turki yang dikatakan membebangkan British dengan penyertaan dalam perang tersebut. Sementara itu, di Asia Barat, British berjaya mempengaruhi keluarga Bani Hashim untuk memberontak menentang Uthmaniyyah (Aroian & Mitchell 1991:168-169). Sharif Husain telah melancarkan Revolusi Arab di Hejaz pada 5 Jun 1916 dan berjaya mengalahkan tentera Turki (Swallow,C. 1973: 108-109; Antonius G. 1965: 184). Askar-askar yang terlibat dalam revolusi tersebut, termasuk juga yang datang dari Mesir kemudiannya telah bekerjasama dengan kuasa Berikat dalam pertempuran yang berlaku di Palestin dan Syria (A.Hourani. 1991: 316). Revolusi Arab ini memburukkan lagi keadaan dalam dunia Muslim kerana ia dilihat sebagai serangan langsung kepada kuasa tertinggi dalam dunia Muslim (Turki) dan menggugat kesatuan masyarakat Muslim keseluruhannya (Antonius G. 1965: hlm.205). Muslim mula gelisah kerana ia juga menyebabkan berlakunya pergeseran di antara kuasa Turki dan Arab di Hejaz untuk mengawal Mekah dan Madinah yang merupakan bandar suci masyarakat Muslim (*Ibid:* 205). Konflik ini memperlihatkan bahawa kredibiliti kerajaan Uthamniyyah untuk menjadi pemimpin dalam kalangan masyarakat Muslim telah hilang (A.Hourani. 1991: 316). Dengan itu, kuasa politik dalam kalangan masyarakat Muslim yang berpaksikan kepada Turki lenyap dan Muslim di Asia Barat, buat pertama kalinya melepaskan diri daripada pemerintahan Uthmaniyyah dan memilih untuk menyokong kerajaan British.

British menggalakkan Revolusi Arab kerana ia membawa manfaat yang besar kepada kuasa British dan sekutunya dalam Perang Dunia Pertama. Ini kerana kawasan yang memberontak dan keluar daripada penguasaan Turki tersebut membantu menyekat laluan perjalanan musuh pihak Berikat. Revolusi Arab di Hejaz menghalang Jerman dan Turki untuk mara ke bahagian selatan di Laut Merah dan Lautan Hindi. Ini menyukarkan Jerman dan Turki untuk menggugat kedudukan British dan Perancis di Asia Barat (Antonius G. 1965: 215). Ia sekali gus menjadikan Laut Merah dan Lautan Hindi laluan yang selamat bagi kedua-dua kuasa tersebut (*Ibid.* hlm.215).

British dan Perancis meraikan kemenangan mereka dalam PD1 pada 1918 dengan pemilikan kuasa yang lebih kuat di Asia Barat berbanding sebelumnya (A.Hourani. 1991: 315). Wilayah Uthmaniyyah dipecahkan dan lima buah wilayah atau negara baru ditubuhkan

dan dikenali sebagai Syiria, Lubnan, TransJordan, Iraq dan Palestin (Mansfield, P. 2003: 183. Pembahagian wilayah ini dibuat untuk memastikan nasionalisme Arab yang disokong oleh British tidak akan menggugat penguasaan British dan Perancis di Semenanjung Tanah Arab (Rogan.2014: 10). Selain itu, ia juga dianggap sebagai satu cara untuk memastikan penguasaan Uthmaniyyah sukar untuk muncul kembali di kawasan tersebut.

Selari dengan tujuan PD1, British dan Perancis memastikan kemenangan dalam perang tersebut digunakan untuk memperluaskan lagi kawalan mereka dalam hal ehwal perdagangan dan pengeluaran di Asia Barat pada 1918-1931 (A.Hourani. 1991: 321). British yang memberikan sokongan penuh kepada Revolusi Arab dengan menonjolkan imej mereka sebagai rakan dan pelindung kepada kepentingan masyarakat Arab. Pendekatan yang sama digunakan di Mesir. British memperkuatkan lagi kuasanya dengan mengisyiharkan Britain sebagai pelindung kepada penduduk Mesir. Khadive yang dulunya berkhidmat di Mesir dengan perlantikan dan kuasa daripada Uthmaniyyah, dilantik semula sebagai pemerintah dengan menggunakan gelaran sultan. PD1 menjustifikasi British penguasaan British di Mesir sejak 1882 dan Balfour sebagai contohnya mengisyiharkan di *House of Common* bahawa penguasaan British akan kekal di negara tersebut (Mansfield, P. 2003: 177). Perisyiharan tersebut tidak disenangi oleh nasionalis Mesir (*Wafd*) dan menyebabkan hubungan British dan Mesir tercalar. Hubungan tersebut semakin keruh apabila nasionalis Mesir bersungguh-sungguh menuntut hak mereka untuk mendapatkan kemerdekaan. Kesungguhan tersebut “memusnahkan keyakinan British sebagai kuasa imperialis di Mesir” (Spencer, F. 1967: 10) dan akhirnya menyebabkan British bersetuju memenuhi tuntutan tersebut pada 1922. Namun begitu, British menegaskan bahawa mereka hanya mengiktiraf kemerdekaan Mesir tetapi mengekalkan kawalan British kepada isu-isu berkaitan ekonomi dan strategik (A.Hourani. 1991: 317-318).

British sentiasa bertindak dengan licik untuk memastikan kepentingan ekonomi mereka terjamin. Dalam kes Mesir, ia penting kerana Mesir membekalkan kapas untuk kegunaan kilang-kilang tekstil di Lancashire serta berfungsi sebagai pasaran bagi menjual barang komersil yang dihasilkan di Britain (Ibid:320). Selain itu, kepentingan pelabur yang mempunyai kepentingan dalam pembinaan Terusan Suez dan kedudukan strategik Mesir dalam jalan udara yang digunakan oleh tentera untuk ke India juga mendorong British untuk mengawal Mesir (Ibid:320). Jelasnya, Mesir merupakan lokasi strategik yang perlu dipertahankan untuk memastikan Britain kekal sebagai kuasa ekonomi dan politik utama di Eropah.

Menyedari bahawa penguasaan kepada Mesir belum dapat menjamin kepentingan British di Asia Barat terjamin sepenuhnya, British menggunakan pendekatan yang sama di beberapa kawasan yang lain di Semenanjung Tanah Arab. Bagi menjamin supaya sumber dan bekalan minyak kepada Britain tidak tersekat, British memastikan kuasanya Iran dan Iraq tidak tergugat. Pegawai British menumpukan usaha supaya penguasaan mereka di Teluk Parsi terjamin dan tidak digugat oleh kuasa-kuasa lain, khususnya Russia, Jerman dan kuasa-kuasa lain (IOR:/L/PS/18/C94). Ini kerana British berpendapat bahawa kehadiran kuasa “asing” di Teluk Parsi bukan sahaja akan mengganggu kestabilan minyaknya tetapi juga akan mengancam kedudukan British di India yang dilihat sangat penting kepada Britain di Timur (Ibid). Selain kepentingannya dari sudut ekonomi, India penting kepada British kerana tentera India adalah sumber utama dalam kekuatan tentera British sejak PD1 sehingga kepada 1939 (Spencer, F. 1967:123).

Kuasa Eropah lain seperti Perancis, Jerman dan Russia juga cuba untuk mengukuhkan pengaruh mereka di Teluk Parsi ekoran kepentingan teluk tersebut dalam perdagangan minyak. Perancis sebagai contohnya membina pangkalan tentera di Teluk Oman. Manakala, Russia dan Jerman terlibat dalam projek pembinaan jalan kereta api di Iran. Kegiatan mereka dilihat oleh British sebagai ancaman kepada kestabilan kuasa British di Teluk Parsi. Haworth

dalam suratnya kepada Setiausaha di Pejabat Tanah Jajahan di London menyatakan bahawa kewujudan dan kegiatan kuasa asing di Teluk Parsi adalah ancaman besar kepada British dan menegaskan bahawa British perlu menyedari bahawa kepentingan mereka di Teluk Parsi bukan hanya terhad kepada aspek komersil tetapi juga dalam bidang politik. (FO 141/776)

Keperluan untuk memperkuatkan kawalan dan pengaruh Britain di Teluk Parsi mendorong Britain untuk menguasai Bahrain (FO 141/776). Sehubungan itu, Bahrain diminta untuk memohon secara rasmi untuk mendapatkan perlindungan British pada 1927, walaupun Bahrain pernah beberapa kali menolak tawaran tersebut sejak abad ke-19 (FO 141/776) Selain daripada faktor ekonomi seperti yang dibincangkan di atas, tawaran tersebut dibuat kerana Bahrain, seperti juga Mesir, terletak di laluan utama dalam laluan udara bagi tentera British untuk ke India. Lokasi Bahrain yang terletak di antara India dan Iraq adalah strategik untuk menyambungkan jalan udara di India dan Arab (FO 141/776) Ia juga strategik untuk dijadikan tempat bagi tentera British mendarat dan bersedia untuk operasi tentera sama ada di Asia Barat atau di Asia Selatan. Tawaran tersebut juga dikemukakan atas alasan politik. Ibn Saud pada ketika itu juga sedang untuk mendapatkan pengiktirafan kuasanya di pulau berkenaan (FO 141/776). British khuatir penguasaan Ibn Saud akan mengganggu kepentingannya di Bahrain. Jelasnya British menguasai kawasan-kawasan yang strategik di Afrika Utara, Asia Barat dan Teluk Parsi secara kolektif untuk manfaat empayar British.

Secara keseluruhannya, British berjaya memastikan kestabilan kuasanya di Asia Barat melalui strategi politiknya yang memastikan British mendapat pengiktirafan kuasa secara rasmi daripada kuasa politik tempatan. Walau bagaimanapun, dalam kes Mesir, penguasaan tersebut tergugat dengan perkembangan yang berlaku dalam masyarakat Muslim akibatnya dari tercetusnya PD1. Terdapat dua isu yang menggusarkan pentadbiran British, iaitu perkembangan semangat Pan-Islam dan penularan ideologi komunis (Bolshevik). Perbincangan seterusnya berkisar tentang perkembangan yang dianggap membahayakan kedudukan kuasa British di Mesir.

Pan-Islam, Bolshevik dan Pentadbiran British di Mesir

Pada pandangan British, Pan-Islam dan Bolshevik adalah ancaman utama kepada kestabilan kuasa mereka di wilayah-wilayah yang didiami oleh Muslim. Pan Islam mula dikenalpasti dalam masyarakat Muslim oleh Sultan Salim (1512-1520) yang bercita-cita untuk menyatukan penganut Islam di seluruh dunia (FO 373/5/6) Usaha untuk menghidupkan semula semangat Pan Islam yang didukung oleh Turki pada abad ke-19 menyebabkan British percaya masyarakat Muslim di Arab, India dan Afrika Utara mempunyai komitmen kepada gerakan ini. Pan-Islam dilihat sebagai ancaman kepada kuasa British kerana intisari gerakan ini mendorong Muslim untuk menuntut kemerdekaan dan menghalau pihak kolonial daripada tanah air mereka (Ibid:58-60). Afghani sebagai contohnya menggambarkan England sebagai musuh utama kepada Muslim dalam tulisannya yang bertajuk *The Firmest Handle* (Ibid:58). Alasan beliau adalah jumlah Muslim yang dijajah oleh Britain adalah yang tertinggi dalam kalangan kuasa Barat dan pentadbiran British memastikan Muslim tidak mampu untuk mendapatkan kemerdekaan (Ibid:58). Sementara itu, Abduh yang “menerima penjajahan British di Mesir” menyatakan bahawa Muslim perlu membebaskan diri daripada kuasa politik yang bukan Islam dalam tulisannya dalam membincangkan Pan-Islam (Ibid:59). Abduh juga menyatakan bahawa kejayaan sesuatu bangsa bergantung kepada sejauhmana mereka mampu bersatu dan beliau menegaskan ia telah dijelaskan dalam al-Quran (Ibid:60). Justeru secara umumnya, Pan-Islam yang dipromosikan oleh Afghani dan Abduh menggesa Muslim di Mesir untuk menolak penguasaan British.

Pentadbiran British semakin gusar apabila Persatuan Pan Islam ditubuhkan di London pada 1903. Ia menetapkan bahawa ahlinya mestilah menghargai semangat persaudaraan

dalam Islam, menjelaskan salah faham berhubung Islam dalam kalangan bukan Muslim, tolong-menolong, menyediakan infrastruktur untuk memudahkan pengendalian majlis keagamaan di negara bukan Islam, mengasaskan cawangan Persatuan Pan-Islam di seluruh pelusuk dunia dan mengumpul dana dari seluruh dunia untuk membina masjid di kota London (Ibid:60). Ia dilihat sebagai satu usaha untuk mempromosikan semangat persaudaraan Islam. Oleh itu, persatuan ini dipantau oleh British. Namun begitu, perhatian yang lebih serius diberikan kepada Persatuan Pan-Islam di Mesir. Ini kerana Persatuan Pan-Islam Mesir menambah empat garis panduan yang dilihat berpotensi menggugat kuasa British. Anggota diminta untuk menyokong kerajaan Uthmaniyyah, menjalankan propaganda untuk memastikan masyarakat menyokong Uthmaniyyah, mendapatkan sokongan kepada khalifah Uthmaniyyah daripada masyarakat Muslim dan merujuk kepada kerajaan Islam sekiranya terdapat isu-isu yang mencemarkan nama Islam (Ibid:60). Ringkasnya, Pan-Islam Mesir menggesa pengikutnya menyokong Uthmaniyyah dan ini menggugat kestabilan penguasaan British di Mesir.

British percaya bahawa “gerakan Pan-Islam dan gerakan nasionalis dalam kalangan masyarakat Muslim di Caucasus, Transcaucasia, Turkestan, Asia Kecil, Persia, Mesir atau India berkait rapat dengan Bolshevik” (FO 141/779/9065). Umumnya, British melihat Pan-Islam dan Bolshevik sebagai gerakan yang sama. Dengan itu, Pan-Islam dianggap sebagai “wakil” Russia untuk melemahkan pengaruh British dalam kalangan masyarakat Muslim.

Bolshevik mendapat kuasa di Russia pada 1917 (Spencer, F. 1967:6). Mulai 1920, polisi dalam *Soviet Foreign and Comintern* menekankan tentang keperluan untuk menyebarkan fahaman Bolshevik dan menggalakkan revolusi di Timur Dekat dan Asia Barat dengan tujuan untuk melemahkan kuasa imperialis British tetapi ia diabaikan selepas Soviet menandatangani perjanjian *Anglo-Soviet* pada Mac 1921 (Ibid:8) Namun begitu, Bolshevik tetap meneruskan usaha untuk mempromosikan fahaman komunis tersebut. Laluan untuk Bolshevik mempengaruhi masyarakat Muslim agak sukar tetapi perkembangan yang terjadi selepas tamatnya PD1 membuka sedikit jalan kepada mereka. Ini kerana, Arab di Semenanjung Tanah Arab mula meragui janji British untuk memberikan kemerdekaan kepada mereka mulai 1920 (Rogan, 2014: :6). Selain itu, tindakan British yang menguris sensitiviti umat Islam juga memudahkan Bolshevik untuk mempengaruhi Muslim. Sebagai contohnya, masyarakat Muslim di Eritria yang tidak senang dengan tindakan British mengebom masjid di Yaman. Sehubungan itu, Gabenor Eritria sebagai contohnya, memaklumkan bahawa Bolshevik sedang mara dalam dunia Muslim terutamanya di Mesir dan India dan penularan ini menyebabkan British dianggap sebagai musuh utama mereka (FO 141/776). Menurut laporan pegawai British, agen Bolshevik mempunyai jaringan hubungan yang meluas dalam dunia Muslim. Sebagai contohnya, agen Bolshevik di Mesir mempunyai hubungan rapat dengan masyarakat Muslim di India, Turki dan golongan yang menyokong Pan-Islam di negara Arab (FO141/779/9065). Ibu pejabat Bolshevik di Mesir terdapat di Tanta, Zagaziq dan Giza. Cawangan di Tanta diketuai oleh Mohamad Bey Nebih manakala Bolshevik di Giza berada di bawah kepimpinan Yusuf Bey Sabit (FO141/779/9065).

Pejabat gerakan Bolshevik berusaha mendapatkan sokongan daripada masyarakat Muslim di Mesir. Salah satu daripada pendekatan yang digunakan adalah dengan mengedarkan risalah yang mengandungi penerangan berhubung prinsip dan fahaman Bolshevik. Di Tanta sebagai contohnya, risalah diedarkan menerangkan bahawa tujuan Bolshevik adalah untuk melawan penawanahan kuasa luar kepada tanah air mereka dan menghentikan keinginan kuasa imperialis untuk meluaskan kuasa mereka (Ibid). Ini jelas memberikan imej yang buruk kepada British yang menguasai Mesir pada ketika itu. Edaran tersebut juga menerangkan prinsip utama dalam ideologi Bolshevik. Sebagai contohnya, prinsip persamaan, yang mana Bolshevik dilaporkan memberikan layanan yang sama kepada semua orang tanpa mengira agama anutan mereka. Ia juga menerangkan maksud “persamaan

taraf” di antara golongan kaya dengan miskin dalam Bolshevik. Muslim dimaklumkan bahawa “persamaan taraf” tersebut merujuk kepada peluang yang diberikan kepada golongan miskin untuk memperbaiki kehidupan melalui pembinaan kilang dan lain-lain premise komersil yang membolehkan mereka mendapat pekerjaan (*Ibid*). Mengikut fahaman Bolshevik, setiap manusia perlu bekerja untuk menyara hidup mereka dan ia boleh dilakukan sama ada melalui kebijaksaan fikiran atau tenaga fizikal mereka. Di samping, Muslim diingatkan bahawa Bolshevik percaya bahawa manusia perlu mentaati suruhan Tuhan dan anggota masyarakat diminta untuk membenci imperialism, mencintai tanahair dan menjauhi sifat hasad dengki dan mengelakkan daripada sifat pentingkan diri (*Ibid*). Penjelasan ini memperlihatkan bahawa Bolshevik seolah-olahnya memenuhi keperluan masyarakat Muslim dan tidak bertentangan dengan Islam.

British mengambil tindakan untuk menghalang pengaruh Bolshevik ini daripada tersebar dalam kalangan Muslim di Mesir dengan lebih meluas. Ia boleh dikategorikan kepada dua jenis pendekatan iaitu dengan menggunakan propaganda dan juga pengintipan. Pengintipan ini dilakukan secara berterusan dalam setiap peringkat masyarakat, namun kegusaran berhubung ancaman yang bakal ditimbulkan oleh Pan-Islam dan Bolshevik menyebabkan aktiviti pengintipan dipertingkatkan. Kementerian Dalam Negeri British mencadangkan supaya perhatian serius diberikan kepada semua pihak asing yang bergiat aktif di Empayar British FO141/779/9065). Di Asia Barat, cadangan untuk menubuhkan Biro Perisikan yang bertanggungjawab secara khusus untuk membekalkan maklumat terkini dan tepat tentang perkembangan semasa diajukan pada 1920. Selain itu, Biro Arab juga dipertanggungjawabkan untuk menjalankan tugas yang sama (*Ibid*).

Jumlah pengintip yang berkhidmat untuk British bagi mengumpul maklumat berhubung kegiatan berkaitan Bolshevik dan Pan Islam di Mesir dipertingkatkan. Pengintip atau pemberi maklumat dalam kalangan masyarakat tempatan dilantik oleh pegawai British untuk membantu mereka mendapatkan maklumat berhubung sentimen masyarakat tempatan terhadap British. Pengintip tempatan juga digunakan untuk mendapatkan maklumat di lokasi yang mustahil untuk dikunjungi oleh pengintip bukan Muslim. Yusef yang bertugas sebagai pengintip kepada British di Kaherah, sebagai contohnya, melaporkan tentang ceramah yang disampaikan oleh Mohamad Badr, seorang Muslim yang bersifat anti British di Mesir. Mohamad Badr menyatakan bahawa British bersalah kepada semua kuasa Eropah dan Perang Dunia Pertama sebenarnya adalah untuk kepentingan Britain. Beliau merujuk kepada kejayaan British mendapat hak di kawasan-kawasan yang dulunya merupakan milik kerajaan Jerman di Afrika, selain menguasai Mesopotamia dan juga koloni-koloni di Pasifik di samping Palestin di Asia Barat (FO 141/779/9065) Selain itu, maklumat daripada fail yang sama memperlihatkan bahawa terdapat beberapa laporan daripada pengintip Muslim lain menyatakan bahawa bahawa Muslim mula meragui pentabiran British dan memihak kepada Bolshevik pada 1919 dan 1920.

Selain itu, di peringkat yang lebih tinggi, pemilihan calon sebagai pengintip ini dilakukan dengan teliti. Sebagai contohnya, jawatan pengintip Bolshevik di Mesir melihat persaingan di antara beberapa orang calon yang mempunyai pengalaman dan latar belakang yang hebat. Antaranya, Colonel Des Voeux (FO141/779/9065) Bimbashi Gordon Ingram (FO 141/799/9065), dan E.Thompson (FO 141/799/9065) Ingram sebagai contohnya dicalonkan kerana beliau mempunyai pengalaman dan mahir dengan budaya dan cara hidup masyarakat Mesir (FO 141/799/9065) Beliau dilaporkan telah berkhidmat sebagai pengintip British di Iskandariah selama beberapa tahun (*Ibid*). Sementara itu, E.Thompson dicadangkan oleh Pejabat Tanah Jajahan di London untuk menjawat jawatan tersebut kerana beliau mahir berbahasa Perancis, Turki dan Belanda di samping pernah tinggal di Constantinople dan berkhidmat dalam PD1 (FO 141/799/9065). Ingram akhirnya dipilih oleh Kementerian dalam Negeri dan beliau diminta untuk menjalani kursus khusus berkenaan Bolshevik di England

sebelum melaksanakan tugasnya sebagai pengintip kepada British (FO 141/799/9065) Kementerian dalam negeri juga memaklumkan bahawa Ingram perlu melalui kursus yang mana beliau perlu mengkaji secara mendalam mengenai kaitan di antara Bolshevik dengan Pan-Islam. Jelasnya, kerajaan British memberikan perhatian serius dan teliti dalam hal ehwal berkaitan Bolshevik dan Pan-Islam dalam empayar mereka.

Laporan berhubung kegiatan yang dilakukan oleh agen Bolshevik di Mesir seringkali dikemaskini dan disalurkan kepada pejabat-pejabat pentadbiran British di London dan juga di Asia Barat dan India. Sebagai contohnya laporan berhubung tindak tanduk dan gerak geri Pizutto, agen Bolshevik berbangsa Russia yang tinggal di Kaherah seringkali disalurkan dari Mesir ke London, Sudan dan India. Tindakan Pizutto yang mempromosikan Bolshevik secara berterusan di dalam akhbar yang disebarluaskan di Mesir dilihat sebagai sesuatu yang bakal menggugat kuasa British (FO141/779/9065). Sehubungan itu, pihak British memutuskan untuk menyekat sumber kewangan beliau. Pegawai British di Mesir, Semenanjung Tanah Arab dan London berbincang melalui surat dan telegram berhubung sumber kewangan dan cara Pizutto mendapat wang di Mesir. Pengintip memaklumkan bahawa wang disalurkan kepada Pizutto melalui kelasi berbangsa Scandinavia. Dengan itu, Residen di Ramleh sebagai meminta supaya kawalan dan pemeriksaan yang ketat dilakukan kepada kelasi berbangsa Scandinavia yang ingin belayar ke Mesir dari pelabuhan yang terdapat di United Kingdom dan pelabuhan-pelabuhan lain di bawah kawalan British (termasuk juga pelabuhan di Port Said, Suez) untuk menghalang Pizuto mendapat wang tajaan tersebut (FO 141/799/9065). Ia memperlihatkan bahawa British tidak bertindak untuk menyekat musuhnya secara langsung, tetapi memastikan kegiatan pihak musuh dikawal dan dihalang dengan berkesan.

Pendekatan seterusnya yang digunakan oleh British untuk mengawal pengaruh Bolshevik di Mesir adalah dengan menggunakan propaganda yang mengkhusus dalam isu-isu yang berkaitan dengan masyarakat Muslim dan persoalan-persoalan yang berkaitan dengan nasionalisme (FO 141/779/9065). Dalam hal ini, British menonjolkan kepada masyarakat Muslim bahawa Bolshevik merupakan ideologi yang bertentangan dengan agama Islam. Basil Thompson contohnya menyediakan nota dan ringkasan yang memperlihatkan Bolshevik sebagai ideologi yang tidak selari dengan Islam sebagai kegunaan kepada pegawai British semasa memberikan penerangan tentang Bolshevik dalam kalangan Muslim yang menyokong dan percaya kepada ideologi tersebut (CO 323/843). Antara hujah yang digunakan adalah prinsip asas dalam ideologi Bolshevik yang mengatakan bahawa “Tiada Tuhan” dan manusia hanya perlu mempercayai Tuhan jika mereka mahu (*Ibid*). Ini jelas bertentangan dengan agama Islam kerana al-Quran membincangkan tentang bukti kewujudan Tuhan itu dengan terang dan jelas (*Ibid*). Selain itu, Thompson menyarankan supaya pegawai British menggunakan perbezaan hukuman jenayah dalam ideologi Bolshevik dengan agama Islam. Hukum hudud khususnya berkenaan dengan hukuman bunuh kepada jenayah melibatkan pembunuhan, zina dan murtad juga tidak diterima dalam ideologi Bolshevik (*Ibid*). Di samping itu, British menonjolkan bahawa pembunuhan yang dilarang dalam ajaran Islam dipraktikkan dalam pentadbiran Bolshevik di mana penduduk Moscow yang asalnya berjumlah 2.5 juta, hanya berbaki seramai sejuta orang sahaja ekoran daripada pembunuhan beramai-ramai di bandar tersebut oleh pihak Bolshevik (*Ibid*). Perbezaan lain yang turut perlu diberi perhatian adalah berkenaan undang-undang pemilikan harta yang mana Bolshevik menafikan hak individu untuk memiliki harta dan kewajiban individu untuk berkongsi harta dengan negara (*Ibid*).

Dalam usaha untuk meningkatkan lagi kebencian Muslim kepada Bolshevik, A.W. Keown yang bertugas di pejabat Peusuruhjaya Tinggi British di Beirut menyebarkan terjemahan fatwa yang dikeluarkan oleh Sheikh Mohamad Bekhite (Mufti Besar Mesir) berhubung pertentangan pegangan dan ajaran dalam Bolshevik dengan agama Islam (FO141/779/9065). Bekhite melabelkan Bolshevik sebagai satu idelaogi yang korup,

menafikan agama dan mempunyai pendekatan yang menafikan hak seseorang untuk memiliki harta serta tidak membezakan halal dan haram (*Ibid*). Pihak British di Mesir kemudiannya mempromosikan fatwa Bekhite ini dan mengedarkannya untuk dihebahkan kepada Muslim untuk memastikan mereka mengelakkan daripada terlibat dengan Bolshevik. Pada peringkat awal, pentadbir British menyangkakan fatwa ini akan diterima baik oleh masyarakat Muslim (FO141/779/9065). Pegawai British di Ramleh sebagai contohnya membekalkan 50 salinan fatwa ini kepada pentadbiran British di Baghdad (FO141/779/9065). Ia juga turut dikirimkan ke Pejabat Tanah Jajahan di London dengan tujuan supaya ia boleh disebarluaskan kepada masyarakat Muslim yang berada di bawah penguasaan British (FO141/779/9065)

Namun begitu, reaksi masyarakat Muslim di Mesir berbeza daripada jangkaan British. Pemimpin utama kepada gerakan nasionalis Mesir, Amin Bey el-Rifai (FO141/779/9065) dan surat khabar yang dikenali sebagai *Al-Akhbar* menyifatkan “fatwa Bekhite sebagai sesuatu yang tidak boleh diterima”. *Al-Akhbar* turut menyifatkan fatwa yang dikeluarkan oleh Sheikh Bekhite sebagai tersasar dan mempersoalkan tahap pengetahuan berhubung ideologi Bolshevik yang dimiliki oleh Bekhite (FO141/779/9065) Perkembangan ini memerlukatkan pihak pentadbir British. Sehubungan itu pegawai British di Mesir pergi berjumpa Rashid Rida untuk meminta pendapat beliau berhubung kesesuaian Bolshevik dengan ajaran Islam serta pandangannya berhubung fatwa Sheikh Bekhite. Dalam ulasannya berhubung insiden fatwa tersebut, Rasyid Rida menyatakan bahawa Sheikh Bekhite dan pentadbir British telah tersilap langkah. Ini kerana isi kandungan fatwa tersebut memperlihatkan dengan jelas bahawa motif utama Bekhite adalah untuk menjaga kepentingan British. Ibrahim Dimitri dalam suratnya kepada Pesuruhjaya Tinggi Mesir menyatakan bahawa masyarakat Muslim di Mesir mengesyaki pentadbir British memainkan peranan dalam menghasilkan fatwa tersebut (FO141/779/9065) Ini menimbulkan kemarahan dalam kalangan masyarakat Muslim kerana British berjanji untuk tidak campur tangan dalam hal ehwal yang berkaitan dengan agama Islam. Selain itu, fatwa tersebut menyebabkan Muslim di Mesir, India Afghanistan dan lain-lain tempat berminat untuk mendalami dan mengetahui tentang Bolshevik (FO141/779/9065) Selanjutnya, Rasyid Rida menyatakan bahawa amat mudah untuk mencari persamaan di antara pemikiran Bolshevik dengan ajaran Islam (*Ibid*). Rasyid Rida menyatakan bahawa konsep yang digunakan dalam institusi Baitulmal dalam Islam dan juga pendekatan yang digunakan dalam Mazhab Hambali adalah menyerupai prinsip Bolshevik (*Ibid*). Ringkasnya, pentadbiran British dimaklumkan bahawa Bolshevik tidak bertentangan dengan Islam dan strategi mereka untuk menjatuhkan imej Bolshevik gagal bahkan mereka mencetuskan minat Muslim terhadap ideologi tersebut.

Selanjutnya, pengaruh dan kedudukan pihak British dalam kalangan Muslim di Mesir semakin tergugat apabila agen Bolshevik menyatakan bahawa fatwa tersebut bermanfaat kepada mereka. Ini kerana fatwa tersebut merupakan “satu pendapat yang tidak bijak dan menyediakan ruang yang memudahkan Bolshevik untuk mempertahankan ideologinya dalam kalangan Muslim di Mesir, India, Afghanistan dan lain-lain (FO141/779/9065). Pentadbir British kemudiannya menyedari usaha mereka gagal apabila laporan berhubung Muslim di Mesir dan Sudan turut menyatakan bahawa pengaruh Bolshevik mula menular ke Sudan melalui akhbar dan orang perseorangan yang pulang ke Sudan daripada Mesir (FO141/779/9065) Sokongan kepada Bolshevik juga dilaporkan semakin bertambah kerana masyarakat Muslim dilaporkan meraikan berita kemenangan Bolshevik di samping percaya pihak komunis akan berjaya kerana Bolshevik disokong dan dibantu oleh kerajaan Jerman dan Belanda *Ibid*. Reaksi negatif Muslim kepada fatwa Bekhite menyebabkan pihak pentadbir British menghentikan usaha untuk menyebarkan fatwa tersebut. Wizurai British di India sebagai contohnya menyatakan, usaha untuk menterjemahkan fatwa dalam bahasa-bahasa yang digunakan oleh masyarakat Muslim di India dihentikan kerana perbincangan berkenaan Zoroaster akan menimbulkan rasa tidak senang dalam kalangan bangsa Parsi yang

mempunyai pengaruh yang besar dalam kalangan Muslim di Bombay (FO141/779/9065) Jelasnya British India menghentikan penyebaran fatwa yang menjatuhkan Bolshevik untuk mengelakkan daripada mengusik sensitiviti masyarakat Muslim.

Kesimpulan

Kegiatan British di Asia Barat dipengaruhi oleh kepentingan ekonomi dan ketenteraannya. Dalam usaha untuk muncul sebagai kuasa ekonomi dan ketenteraan utama, British menjalankan pendekatan yang bersepada. Dalam usaha mengawal dan menguasai Mesir, British memastikan ia turut mengawal kawasan sekitarnya seperti Teluk Parsi dan Semenanjung Tanah Arab. Pendekatan yang sama digunakan dalam usaha menyekat pengaruh musuhnya. Pejabat pentadbiran British di seluruh Asia Barat berkongsi maklumat dan segera menghentikan tindakan yang dirasakan memberikan kesan negatif kepada penguasaan ekonomi, politik dan ketenteraan empayar British.

Rujukan

- Antonius G. (1965). *The Arab Awakening* Capricorn Books.
Aroian L.A. & Mitchell, R.P. (1991). *Timur Tengah dan Afrika Utara Modern*. Mohd Redzuan Othman (terj). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka
CO 323/843
FO 141/776
FO 141/779/9065
FO 373/5/6
Hourani, A. (1991). *A History of the Arab Peoples*. Cambridge: The Belknap Press
IOR:L/PS/18/C94
Ismael Tareq. (1990). *The Communist Movement in Egypt, 1920-1988*. New York: Syracuse University Press
Mansfield, P. (2003). *A History of Middle East*. 2nd Edition (Revised by Nicolas Pelham). England:penguin Books
Rogan. (2014). *The Arabs A History.(2nd Ed)*London:Penguin Books
Spencer, F. (1967). A history of the World in the 20th century, Part 2,1918-1945.London:Pan BooksLtd.
Swallow, C. (1973). *The Sick Man of Europe. Ottoman Empire t Turkish Republic 1789-1923*. London: Ernest Benn.pp.108-109; Antonius G. 1965. *The Arab Awakening*